

ΜΙΑ ΑΓΝΩΣΤΗ ΠΤΥΧΗ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΖΩΗΣ ΤΟΥ ΝΙΚΟΥ ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗ

Πώς έγινε υπουργός

Ο Γιάννης Χρονάκης αφηγείται τα γεγονότα

ΜΙΑ ΑΓΝΩΣΤΗ πτυχή της σύντομης πολιτικής ζωής του Νίκου Καζαντζάκη, φέρνουν σήμερα στο φως κατ' αποκλειστικότητα τα «ΝΕΑ». Πρόκειται για το παρασκήνιο που επηρέασε τον μεγάλο Κρητικό συγγραφέα, να αναμειχθεί στην πολιτική, από την οποία κατά τη διάρκεια ολόκληρου του βίου του απέχε.

Τα άγνωστα, μέχρι τώρα, γεγονότα, που τον «εξαναγκάσαν» να συμμετάσχει ως υπουργός άνευ χαρτοφυλακίου στην κυβέρνηση Θεμιστοκλή Σοφούλη το 1945, αφηγείται ο κ. Γιάννης Χρονάκης, υπεύθυνος του τομέα επαφών του ΕΑΜ στη διάρκεια της Κατοχής και ήρωας της Μάχης της Κρήτης στο Ηράκλειο, και περιέχονται στο υπό έκδοση διδύμο του συγγραφέα και καθηγητή κ. Αντώνη Ξανουδάκη, με τον τίτλο: «Γιάννη Χρονάκη: Διαδρομή». Όπως είναι γνωστό, ήδη από την Έλλη Αλεξίου, έχει τεθεί το ερώτημα:

«Στο κεφάλαιο της ανάμιξης του Καζαντζάκη στη σοσιαλιστική κίνηση, μένουν αρκετά σημεία σκοτεινά: Γιατί; Πώς; Με ποια αφορμή η όλη ανάμιξη?»

ΣΤΑ Γράμματα του Πρεβελάκη, δίνεται ξερά - ξερά το «σχεδιασμά της εισήγησης του Καζαντζάκη, ως προέδρου της "Σοσιαλιστικής Εργατικής Ένωσης", που έκαμε, ως αναφέρεται, στα στελέχη της ομάδας, στις 14 Αυγούστου 1945».

Ο ίδιος δε ο Πρεβελάκης στον επιμνημόσυνο λόγο για τα 20χρονα από το θάνατο του Καζαντζάκη, αναφέρεται επιγραμματικά «στη σύντομη θητεία του ως υπουργού άνευ χαρτοφυλακίου στην κυβέρνηση Σοφούλη (Νοέμβριος 1945)».

Πώς λοιπόν πήρε τη μεγάλη απόφαση και πώς επερίσθη να συμμετάσχει στην κυβέρνηση Σοφούλη μετά τη συνθήκη της Βάρκιζας, μας το περιγράφει ο κ. Γιάννης Χρονάκης, δίνοντάς μας ταυτόχρονα και το κλίμα που επικρατούσε στην Αθήνα μετά τη Βάρκιζα:

«Ε, μετά αυτές τις μέρες, νομίζω πως αξίζει να διηγηθώ τούτο το περιστατικό. Ειδοποιήθηκα από το κόμμα την άλλη μέρα το πρωί, στις εννιά η ώρα, να βρισκομαι εις το σπίτι της οδού Μαυρομματαίων, της κυρίας Χριστοθέας, της κυρίας Ανεμογιάννη, να συναντήσω τον Καζαντζάκη.

«Είχε οριστεί το ραντεβού και έπρεπε να πάω στις εννιά να τον - ε - συναντήσω. Εξήγησα ποιος ήταν ο λόγος που έπρεπε να τον - ε - συναντήσω, και ποιο ήταν το θέμα που θα συζητούσα μαζί του.

ΜΕ καλέσανε. Πήγα εκεί στην Κεντρική Επιτροπή του κόμματος και μου είπαν ότι θα ζητήσουμε από τον Καζαντζάκη να γίνει μέλος της Σοσιαλιστικής Ομοσπονδίας και κατόπιν υπουργός. Και ως υπουργός θα προσπαθούσε και θα αγωνιζόταν να εφαρμοστεί η συμφωνία της Βάρκιζας, ως μέλος της κυβέρνησης.

«Υπήρχε η πληροφορία, ότι ο Τσώρτσιλ πιεζόμενος απ' τον Ρούσβελτ και τον Στάλιν, ήθελε να σχηματίσει μία κυβέρνηση, εις την οποίαν να έχει και δημοκρατικά, προοδευτικά στοιχεία μέσα και όχι ακραϊκή της άκρας Δεξιάς όπως ήταν εκείνη που υπήρχε τότε.

«Συγκοινωνία ακόμη δεν υπήρχε στην Αθήνα τότε. Και έφραγα απ' το ξενοδοχείο "Μητρόπολις" της οδού Σταδίου που έμενα, ετράβηξα από τα Εξάρχεια να περάσω πέρα τη Μπουμπουλινά να βγω την Μαυρομματαίων, να πάω στο σπίτι.

ΤΟ ΞΕΡΑ και το σπίτι, είχα και τον αριθμό, δεκαεφτά, αυτό νομίζω είχε. Όταν έφταξα στην πλατεία των

Νίκος Καζαντζάκης

Εξαρχείων, δυο μεγάλα φορητά αυτοκίνητα ανοιχτά, είχανε φτάσει εκεί γεμάτα Ελασιτάκια, Ελασίτες. Νέα παιδιά, γύρω στα είκοσι χρόνια, είκοσι δυο. Από τα δεκαοχτώ ώσαμε είκοσι δύο χρονών. Αθηναίοι ήτανε αυτά τα παιδιά που είχανε καταταχθεί στον ΕΛΑΣ, που είχανε παραδώσει τα όπλα με τη συμφωνία αυτή και όλα τα πράματα και γυρίζανε στα σπίτια τους.

Κλοιός

«Εκεί λοιπόν είχε σχηματισθεί γύρω τους ένας κλοιός αγανακτισμένων τάχα πολιτών. Υβρίζανε τα παιδιά, τα κακοποιούσανε, πολλά εχτυπούσανε. Και η αστυνομία που έστεκε εκεί, μερικοί αστυφύλακες, δεν τολμούσε κανείς να επέμβει για να προστατέψει τα παιδιά.

«Δηλαδή αγανακτισμένοι πολίτες ατιμωρητί, ασύνδετοι εκκακοποιούσανε αυτά τα παιδιά που δύναμει της συμφωνίας της Βάρκιζας είχανε παραδώσει τα όπλα, τον οπλισμό-ν-τος και γυρίζανε στα σπίτια-ν-τος.

«Όταν είδα αυτό το γεγονός, το πρώτο πράγμα ήτανε να φοβηθώ και να αρχίσω να απομακρύνομαι. Γιατί, λέω, όταν αυτά τα παιδιά, τα μικρά, τα κακοποιούνε κατ' αυτόν τον τρόπο, αν δεν γνωρίσουν εμένα κανείς απου' μινε εδώ μεγάλος, ώριμος, ήμουν σχεδόν τριάντα χρονών τότε, η τύχη μου, η τύχη μου, η θέση μου θα είναι πάρα πολύ δύσκολη. Επρωχώρησα λοιπόν να απομακρυνθώ και να φύγω.

«Αλλά προχωρώντας λίγο και σκεπτόμενος ότι θα πήγαινα στον Καζαντζάκη, ήκανα τη σκέψη ότι "αυτά τα παιδιά εμείς οι μεγάλοι τα βάλανε στον ΕΛΑΣ. Εμείς οι ώριμοι τα πήραμε στο λαϊκό μας. Είναι σωστό να τα αφήνουμε απροστάτευτα τώρα;"

«Και ίντα θα 'λεγα στον Καζαντζάκη όταν επήγαινα; Ότι έδα αυτή τη σκηνή κι έκαμα το χρέος μου, ή έτρεξα να πάω να τον-ε-δρώ; Με αυτές τις σκέψεις εγύρισα πίσω. Εστάθηκα και στον κλοιό κάμποση ώρα. Μια στιγμή, είχανε μαζευτεί ωστόσο πολύς κόσμος και παρακολουθούσε αυτή τη σκηνή, δεν τολμούσε κανείς να μιλήσει.

«Αλλά μια στιγμή πετάχτηκε ένας πολιτής από και και είπε:

— **Μα τι κάμανε αυτοί; Γιατί, τι εκάμανε;** - Απάντηση του δώσανε, ότι είναι Ελασιότες και παραδώσανε τα όπλα-ν-τος.

— **Ε, δεν παραδώσανε τα όπλα-ν-τος; Γιατί τσι κακοποιούνε;**

«Αμέσως λοιπόν, κραυγή απ' όλο τον κόσμο:

— **Γιατί τσι κακοποιούνε;**

«Και αναγκάστηκε η αστυνομία και επενέθηκε και προστατέψα τα παιδιά και

απομάκρυνε τους αγανακτισμένους πολίτες αυτούς, οι οποίοι οι πιο πολλοί ήσανε ντυμένοι και εθνοφρουροί και βαστούσανε όπλα.

«Και έτσι εφύγα. Όταν τελείωσε αυτό το περιστατικό ξεκίνησα και πήγα στον Καζαντζάκη.

ΗΤΑΝΕ έτοιμος να βγει. Είχε φορέσει το πανωφόρι του, ένα σαξέ επανωφόρι, ρεμπουμπιλικά. Δεν τον είδα ποτέ σε φωτογραφία να φορεί ρεμπουμπιλικά. Το φορούσε, ήταν έτοιμος και του λέω:

— **Λυποίμαι. Καθυστερήσα αλλά υπήρχε λόγος.**

Λέει:

«**Λέγε, λέγε, λέγε τι θες.**»

«Του 'πα λοιπόν ότι θέλω αυτό το πράγμα:

— **Να μπεις στην κυβέρνηση απ' αυτό το δρόμο. Η δουλειά σου, δε θέλω τίποτε άλλο, παρά να εφαρμοστεί η συμφωνία της Βάρκιζας. Αυτό θέλω.**

Λέει:

«**Εγώ δεν απασχολούμαι με τέτοια πράματα. Δεν απασχολούμαι. Εσείς παλέψετε.**»

— **Μα, μωρέ δάσκαλε, δάσκαλε - του λέω - όλα αυτά τα χρόνια της Κατοχής που ζούσες μαζί μ' αυτό το λαό είδες τα βάσανα-ν-του, τις ελπίδες του, τις κακουχίες του. Θέλει να δρει μια ησυχία, να ζήσει ειρηνικά στο σπίτι-ν-του.**

Λέει:

«**Όι. Εσείς παλέψετε. Εμένα δεν με απασχολούνε τέτοια πράματα. Τα ξεπέρασα αυτά τα πράματα.**»

Λέω:

— **Το δλέπω στο διδύλο σου, στα διδύλια σου το δλέπω αλλά...**

«Του 'πα την ιστορία ύστερα γιατί καθυστερήσα:

— **Οφείλω να σας-ε-δώσω μια εξήγηση γιατί καθυστερήσα. Καθυστερήσα γι αυτό το λόγο. Και ο λόγος μου μ' έκανε να γυρίσω ήσουν εσύ. Η σκέψις ότι θα 'ρχόμουν και το χρέος που μας-ε-διδάσκεις. Τι θα έλεγα; Το εκπλήρωσα αυτό το χρέος που μας-ε-διδάσκεις;**

«**Ως τότε δεν μου 'χε πει ίντα θέλαμε. Ως τότε δεν είχε, αμφιβάλλω αν είχε αντιληφθεί καλά - καλά το αίτημα που του 'βαλα.**»

«Όταν έφθασα εκεί, ξαναγυρίζει και μου λέει:

«**Αν εκάταλα καλά το αίτημά σας, πρέπει να δράσω κατ' αυτόν τον τρόπο. Αλλά εγώ δεν μπορώ. Δεν είμαι για πολιτικά. Δεν είμαι πολιτικός. Θα βρείτε πολιτικό.**»

«Τέλος πάντων στη συζήτηση απάνω εκεί για το χρέος και ότι εγκατέλειπε το λαό του, σε μια κρίσιμη ώρα το λαό του, μου είπε:

Γιάννης Χρονάκης

«**Καλά. Θα δεχθώ, αλλά να ξέρεις ότι δεν θα μπορέσω να κάμω τίποτα. Ξέρω την κατάσταση πώς είναι σήμερα, τα θέματα πώς είναι, οι κατευθύνσεις πώς είναι. Δεν θα μπορέσω να κάμω τίποτα. Αλλά, για να μην υπάρξουνε διάφοροι που θα με κατηγορήσουνε ότι εγκατέλειψα το λαό, θα πάω.**»

— **Εντάξει. Τον αποχαιρέτησα και τον ευχαρίστησα. Καθώς μου κρατούσε το χέρι του λέω:**

— **Δάσκαλε περιμένομε το μεγάλο σου έργο.**

«**Έχω γράψει τόσα έργα, μου λέει, «δε σε ικανοποιούνε».**»

— **Ε, περιμένομε ένα έργο που θα μιλεί για τον άνθρωπο και για τον πόνο του, και θα δίδει λύσεις.**

«**Μα, μωρέ έχω γράψει τόσα έργα, μου ξαναεπαναλαμβάνει.**»

— **Όλα τα 'χω διαβάσει - του λέω - τα έργα σου. Και την Οδύσσεια την έχω διαβάσει.**

«**Την Οδύσσεια;**», μου λέει.

«**Λέω:**

— **Ναι.**

«**Εκατάλαβα πως αμφέβαλε αν την έχω διαβάσει την Οδύσσεια. Η δεύτερη ερώτησή του:**

«**Την Οδύσσεια;**».

«**Εκατάλαβα ότι είχε αυτό το πνεύμα. Και εν συνεχεία μου κάνει την ερώτηση:**

«**Και τι σου αρέσει από την Οδύσσεια;**».

«**Θυμύομυνε αρκετές περικοπές από την Οδύσσεια, τότε. Και του λέω αμέσως:**

— **Μικρό πουλί ήταν πέταξε, παιχνιδι ήταν και εγάθη, ένα κλαδί βασιλικός που 'πεσε απ' τ' αυτί μας.**

«**Άλλη περικοπή του λέω:**

— **Όλη η πομπή στο κύμα εβούλιαξε και σαν καπνός εσήσθη. Κι άγρια κοχλάζοντας τη σκέπασε της θάλασσας το μούγκρος. Αλλά πιο πολύ απ' όλα, δάσκαλε, μου αρέσουν τα στήθια: Και τα δυο της στήθια τον καλωσορίζουν αναπηδώντας σαν θεριά. Είναι η Κίρκη που υποδέχεται τον Οδυσσέα στο νησί της και τα στήθια της τα ξεσηκωμένα. Η: τα δυο της στήθια ανασηκωμένα σα ραμφιά που λιώνουν που διασπασμένα πίνουν. Η: Παίχοντας σαν τον λαγού τ' αφθιά.**

«**Εθυμύομυνε πολλές περικοπές τότε σας. Διότι έτυχε, και θαρρώ πως το 'χω και ελιωμένο προηγουμένως, όταν ανακαλύψανε το συνεργάτη μου το δικαστή το Σύρο, και τον ελιάσαν, οι Γερμανοί εμένα μου 'πανε να κλειστώ σε ένα σπίτι. Να κάμω ένα μήνα περίπου να εμφανισθώ καθόλου στην πιάτσα. Και κλειστήκα σε ένα διαμέρισμα στην οδό Ξανθίππου ήτανε, 'κει απάνω προς το Λυκαβητό, στην κορφή του Κολωνακίου και όπως έμαθα κατόπιν, ήτανε το διαμέρι-**

μά του... πες μου τον, που ήταν στην Αμερική, διευθυντής της ορχήστρας της Ν. Υόρκης.

— **Τον Μητρόπουλο;**

«**Τον Μητρόπουλο. Εκεί κλεισμένος καθώς ήμυνε, δεν είχε, είχε μία διδύλο-θήκη όλο μουσικά διδύλια, δεν ήβρισκα τίποτε επάνω να διαβάσω. Ήτανε στο γραφείο του απάνω η Οδύσσεια του Καζαντζάκη.**»

Ο ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗΣ είχε κάμει την πρώτη έκδοση του έργου, της Οδύσσειας τότε σας. Δεν θυμούμαι ή 1.000 ή 600, ένα τέθιο αριθμό αντίτυπα και την είχε στείλει σε ορισμένους.

«**Θυμότανε ο Καζαντζάκης ότι μεταξύ των ορισμένων που 'χανε πάρει την Οδύσσεια δεν ήμυνε 'γώ. Και γι' αυτό είχε την αμφιβολία αν την είχε διαβάσει ή όχι.**»

«**Όταν άρχισα λοιπόν και του μίλησα για τα γυναικεία στήθια ότι αυτό μου άρεσε περισσότερο, μ' αγκάλιασε και μου λέει:**

«**Είσαι μωρέ βέρος Κρητικός, βέρος Κρητικός.**»

«**Έτσι τελεώσαμε με τον Καζαντζάκη ο οποίος πραγματικώς έγινηκ' υπουργός όπως είναι γνωστό, αλλά όπως προέβλεψε και ο ίδιος, δύο, τρεις μήνες έμεινε όλο - όλο, παραιτήθηκε κι έφυγε.**

«**Δεν μπορούσε τίποτα να κάμει ο κατημένος με το πνεύμα που επικρατούσε τότε στην Αθήνα.**»

ΔΥΣΤΥΧΩΣ τον κατηγορήσανε τον Καζαντζάκη ότι ήτανε φιλόδοξος και ήθελε την πολιτική. Δεν ήθελε την πολιτική ο άνθρωπος. Τον υποχρεώσαμε κατ' αυτόν τον τρόπο, απου' σας είπα. Σχεδόν δηλαδή ενώ η συζήτηση κράτησε πολύ ώρα και επέμνε:

«**Όχι, όχι, όχι.**»

«**Αλλά εγώ έλεγα ότι:**

— **Κάτι δάσκαλε θα πάρουμε από σένα οι καινούργιοι. Και νομίζω αυτό το κάτι που μας έχει συγκινήσει ως τώρα και μάλιστα τσι Κρητικούς είναι το χρέος, που λες, το χρέος.**

«**Έτσι λοιπόν ετελειώσαμε από εκεί. Έμεινα στην Αθήνα αρκετό καιρό. Άνοιξα δικηγορικό γραφείο εν τω μεταξύ εκεί. Αλλά εξακολούθησα να έχω τον τομέα των επαφών, του κόμματος και του ΕΑΜ. Δεν ήθελα να φύγω τότε απ' την Αθήνα. Ήθελα να μείνω εκεί. Και μάλιστα είχα αρραβωνιαστεί κιόλας την κόρη ενός εισαγγελέως. Δικηγορίνα ήτανε, συνταδελφισσα. Και ήτανε από τσι πρώτους που έπευσε στην αίθουσα του Κακουργιοδικείου της Αθήνας να με δοθηθεί όταν με χτυπήσανε με το υποκόπανο "οι αγανακτισμένοι πολίτες".»**

Μ. ΠΑΝΤΙΝΑΚΗΣ